

सध्वंसः काण्वः। अश्विनौ । अनुष्टुप्

आ नो विश्वाभिरूतिभिरश्विना गच्छतं युवम्। दस्त्रा हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु॥ ८.००८.०१

अश्विना- अश्विनौ । उषसि दृश्यमाननक्षत्राधिदैवते । आध्यात्मिके तु
श्वासप्रश्वासस्थप्राणेशनशक्तिभूतौ । युवम्- युवाम् । विश्वाभिः- सर्वाभिः । ऊतिभिः- रक्षाभिः । नः-
अस्मान् । आ गच्छतम् । दस्त्रा- दर्शनीयौ । हिरण्यवर्तनी- ज्योतिर्मार्गौ । मधु- मधुरम् । सोम्यम्-
अध्यात्मरसम् । पिबतम्- अनुभवतम् ॥१॥

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा। भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा ॥ ८.००८.०२

भुजी- सुभोगौ । हिरण्यपेशसा- दीप्तरूपौ । कवी- क्रान्तदर्शिनौ । गम्भीरचेतसा- अगाधचित्तौ ।
अश्विना- अश्विनौ प्राणेशौ । नूनम्- निश्चयेन । सूर्यत्वचा- ज्योतिर्मयेन । रथेन- सद्रंहणप्रतीकेन
वाहनेन । आ यातम्- आगच्छतम् ॥२॥

आ यातं नहुषस्पर्यान्तरिक्षात्सुवृक्तिभिः। पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सवने सुतम्॥ ८.००८.०३

नहुषस्परि- मनुष्यलोकादुपरि । अन्तरिक्षात् । सुवृक्तिभिः- शोभनमन्त्रैः । आ यातम्- आगच्छतम् ।
अश्विना- हे प्राणेशौ । कण्वानाम्- मन्त्रविदाम् । सवने- सम्भजने । सुतम्- निष्पन्नम् । मधु- मधुरं
रसम् । पिबाथः- अनुभवथः ॥३॥

आ नो यातं दिवस्पर्यान्तरिक्षादधप्रिया। पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधु॥ ८.००८.०४

दिवस्परि अन्तरिक्षात् । अधप्रिया- भूप्रियौ । नः- अस्मान् । आ यातम्- आगच्छतम् । कण्वस्य-
मन्त्रविदः । पुत्रः- तनयः । वाम्- युवयोरर्थे । इह- अत्र । मधु- मधुरम् । सोम्यम्- रसम् । सुषाव-
अभिषुणोति ॥४॥

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये। स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ॥ ८.००८.०५

स्तोमस्य- मन्त्रस्य । वर्धना- वर्धकौ । कवी- क्रान्तदर्शनौ । नरा- नेतारौ । धीतिभिः-
चित्तधारणाभिः । अश्विना । उपश्रुति- श्रुतिमये उपासने । सोमपीतये- रसानुभूतये । नः- अस्मान् ।
आ यातम्- आगच्छतम् । स्वाहा ॥५॥

यच्चिद्धि वाँ पुर ऋषयो जुहुरेऽवसे नरा । आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम ॥ ८.००८.०६
यत्- यदा । चिद्धि- खलु । वाम्- युवाम् । नरा- नेतारौ । अवसे- रक्षायै । पुरा । ऋषयः-
सूक्ष्मदर्शिनः । जुहुरे- आह्वयन्ति स्म । तदा । आ यातम्- आगच्छतम् । तद्वत् । अश्विना- हे
अश्विनौ । इमाम्- एताम् । मम- मे । सुष्टुतिम्- शोभनस्तुतिम् । उप आ गतम्- आगच्छतम् ॥६॥

दिवश्चिद्रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता ॥ ८.००८.०७
रोचनात्- रोचमानात् । दिवः- नभसः । चित्ताकाशात् । अधि । वत्सप्रचेतसा-
स्ववत्सभूतोपासकाभिमुखहृदयौ । स्वर्विदा- स्वर्गज्ञौ । हवनश्रुता- आह्वानश्रवणशीलौ । धीभिः ।
स्तोमेभिः- मन्त्रैः । नः- अस्मान् । गन्तम्- आगच्छतम् ॥७॥

किमन्ये पर्यासतेऽस्मत्स्तोमेभिरश्विना । पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥ ८.००८.०८
अस्मत्- अस्मद्विरोधिनः । अन्ये । स्तोमेभिः- मन्त्रैः । अश्विना- अश्विनौ । पर्यासते- पर्युपासितुं
शक्ताः । किम् । न शक्ता इति भावः । ऋषिः- सूक्ष्मदर्शी । कण्वस्य- मन्त्रविदः । पुत्रः- तनयः ।
वत्सः- युवयोर्वात्सल्यपात्रभूतः । वाम्- युवाम् । अवीवृधत्- अवर्धयत् ॥८॥

आ वाँ विप्र इहावसेऽह्वत्स्तोमेभिरश्विना । अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा ॥ ८.००८.०९
विप्रः- मेधावी । इह- अत्र । अवसे- रक्षायै । वाम्- युवाम् । स्तोमेभिः- मन्त्रैः । अश्विना- अश्विनौ ।
आ अह्वत्- आहूतवान् । अरिप्रा- अपापौ । वृत्रहन्तमा- अतिशयेनावरणबाधकौ । ता- तौ । नः-
अस्माकम् । मयोभुवा- आनन्दकरौ । भूतम्- भवतम् ॥९॥

आ यद्वाँ योषणा रथमतिष्ठद्वाजिनीवसू विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् ॥ ८.००८.१०

यत्- यदा । वाजिनीवसू- हे सम्पत्कुमारौ । वाम्- युवयोः । रथम् । योषणा- योषिदुषा
ज्ञानोदयदेवता । आ अतिष्ठत्- अध्यतिष्ठत् । तदा । अश्विना- हे अश्विनौ । युवम्- युवाम् । विश्वानि-
सर्वाः । धीतानि- धियः । प्र- प्रकर्षेण । अगच्छतम् ॥१० ॥

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना । वत्सो वां मधुमद्वचोऽशंसीत्काव्यः कविः ॥ ८.००८.११

अतः- चिदाकाशात् । अश्विना- प्राणेशौ । रथेन- सद्रंहणप्रतीकवाहनेन । सहस्रनिर्णिजा-
अनन्तरूपौ । आ यातम्- आगच्छतम् । वाम्- युवयोः । वत्सः- वात्सल्यपात्रभूतः । कविः-
क्रान्तदर्शी । काव्यः- स्वयमेव दर्शनमयः । मधुमत् वचः- मधुरं मन्त्रम् । अशंसीत्-
शंसितवान् ॥११ ॥

पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् । स्तोमं मे अश्विना विममभि वह्नीं अनूषाताम् ॥ ८.००८.१२

पुरुमन्द्रा- बह्वानन्दौ । पुरुवसू- बहुधनौ । रयीणाम्- सम्पदः । मनोतरा- चित्तार्णवतारकौ ।
अश्विनौ- प्राणेशनशक्तिभूतौ । वह्नी- वाहकौ । इमम्- एतम् । मे- मम । स्तोमम्- मन्त्रम् । अभि
अनूषाताम्- प्रशंसतम् ॥१२ ॥

आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यहया । कृतं न ऋत्वियावतो मा नो रीरधतं निदे ॥ ८.००८.१३

अश्विना । विश्वानि- सर्वाः । अहया- अकुटिलाः । राधांसि- संसिद्धीः । नः- अस्मभ्यम् । आ
धत्तम्- प्रयच्छतम् । नः- अस्मान् । ऋत्वियावतः- काले सन्ततियुक्तान् । कृतम्- कुरुतम् । निदे-
निन्दकाय । नः- अस्मान् । मा । रीरधतम्- वशीकुरुतम् ॥१३ ॥

यन्नासत्या परावति यद्वा स्थो अध्यम्बरे । अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ॥ ८.००८.१४

सहस्रनिर्णिजा- अनन्तरूपौ । अश्विना- हे अश्विनौ । नासत्या- हे सत्यस्वरूपौ । यत्- यदि ।
परावति- दूरे भवथः । यद्वा । अध्यम्बरे अधि- नभसि । स्थः- भवथः । अतः- तस्मात् स्थानात् ।
रथेन । आ यातम्- आगच्छतम् ॥१४ ॥

यो वाँ नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्। तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्॥ ८.००८.१५

यः। वत्सः- युवयोर्वत्सल्यपात्रभूतः। ऋषिः- सूक्ष्मदर्शी। नासत्यौ- हे अश्विनौ। वाम्- युवाम्।
गीर्भिः- वाग्भिः। अवीवृधत्- अवर्धयत्। तस्मै। सजस्त्रनिर्णिजम्- अनन्तरूपिणीम्। इषम्-
सदेषणाम्। घृतश्रुतम्- ज्योतिःस्त्राविणीम्। धत्तम्- यच्छतम्॥१५॥

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम्। यो वाँ सुम्नाय तुष्टवद्वसूयादानुनस्पती॥ ८.००८.१६

यः। वसुयात्- सम्पदमिच्छन्। सुम्नाय- सुखाय। वाम्- युवाम्। दानुनस्पती- दानपालकौ।
तुष्टुवत्- अस्तुवत्। अस्मै- तस्मै। अश्विना- हे अश्विनौ। युवम्- युवाम्। घृतश्रुतम्-
ज्योतिःस्त्रावकम्। ऊर्जं- प्राणं बलम्। ऊर्जं प्राणबलयोः। यच्छतम्- दत्तम्॥१६॥

आ नौ गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा। कृतं नः सुश्रियो नरेमा दातमभिष्टये॥ ८.००८.१७

रिशादसा- हिंसकानां नाशकौ। पुरुभुजा- प्रभूतभोगवन्तौ। इमम्- एतम्। नः- अस्माकम्।
स्तोमम्- मन्त्रम्। आ गन्तम्- आगच्छतम्। नरा- नेतारौ। नः- अस्मान्। सुश्रियः- लक्ष्मीकान्।
कृतम्- कुरुतम्। अभिष्टये- अभिप्राप्तये। इमा- इमानि। दातम्- यच्छतम्॥१७॥

आ वाँ विश्वाभिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत। राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु॥ ८.००८.१८

यामहूतिषु- देवाह्वानेषु। वाम्- युवाम्। विश्वाभिः- सर्वाभिः। ऊतिभिः- रक्षाभिः सह।
अध्वराणाम्- ध्वरविरोधकर्मणां सर्वभूतहितकर्मणाम्। राजन्तौ- स्वामिनौ। अश्विना- अश्विनौ।
प्रियमेधाः- प्रिययज्ञाः। आ अहूषत- आह्वयन्॥१८॥

आ नौ गन्तं मयोभुवाश्विना शम्भुवा युवम्। यो वाँ विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्॥ ८.००८.१९

यः। वत्सः- युवयोर्वत्सभूतः। धीतिभिः- धीभिः। गीर्भिः- वाग्भिः। वाम्- युवाम्। अवीवृधत्-
अवर्धयत्। तस्य सम्बन्धिनः। नः- अस्मान्। विपन्यू- विशेषेण स्तुत्यौ। मयोभुवौ- आनन्दकरौ।
शम्भुवा- मङ्गलौ। अश्विना- अश्विनौ। युवम्- युवाम्। आ गन्तम्- आगच्छतम्॥१९॥

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दशव्रजम्। याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा॥ ८.००८.२०

याभिरूतिभिः। मेधातिथिम्- यज्ञार्हातिथिम्। कण्वम्- मन्त्रविदम्। दशव्रजम्- प्रभूतचिद्रश्मियुक्तम्। वशम्- वशिनम्। आवतम्- अरक्षतम्। याभिः। गोशर्यं- शीर्णप्रज्ञमपि गां प्रज्ञां दत्त्वा। आवतम्- अरक्षतम्। ताभिः। नः- अस्मान्। नरा- हे नेतारौ। अवतम्- रक्षतम्॥२०॥

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्व्ये धने। ताभिः च्चशस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये॥ ८.००८.२१

याभिरूतिभिः। नरा- हे नेतारौ। त्रसदस्युम्- स्तेनबाधकम्। धने। कृत्व्ये- सम्पादितव्ये। आवतम्- अरक्षतम्। ताभिः। अस्मान्- नः। अश्विना- हे अश्विनौ। वाजसातये- धनलब्धये। सु- सुष्टु। प्रावतम्॥२१॥

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरौ वर्धन्त्वश्विना। पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नौ भूतं पुरुस्पृहा॥ ८.००८.२२

अश्विना। वाम्- युवाम्। सुवृक्तयः- सुप्रवृत्ताः। गिरः- वाचः। स्तोमाः- मन्त्राः। वर्धन्तु। पुरुत्रा- बहुषु स्थानेषु। वृत्रहन्तमा- अतिशयेन आवरणनाशकौ। पुरुस्पृहा- बहुभिः स्पृहणीयौ। ता- तौ। नः- अस्माकम्। भूतम्- भवतम्॥२२॥

त्रीणि पदान्यश्विनोराविः सान्ति गुहा परः। कवी ऋतस्य पत्नभिरर्वाग्जीवेभ्यस्परि॥ ८.००८.२३

त्रीणि पदानि। अश्विनोः। गुहा- रहस्यानि। परः- बहिः। आविः सन्ति- आविर्भवन्ति। कवी- क्रान्तदर्शिनौ। ऋतस्य पत्नभिः- सत्यगतिभिः। जीवेभ्यस्परि। अर्वाक्- अभिमुखम्। अगच्छतम्॥२३॥